

Jelen szöveg Josef Trattner Utazó kanapé című projektjéhez készült. Az osztrák képzőművész kilenc romániai városba, többek között Marosvásárhelyre látogatott el tömör szivacsból készült, vörös kanapéjával. Kilenc város jellegzetes helyeit kereste fel, és a kanapén ülve beszélgetett, ismerkedett az emberekkel.

1989 novemberében, szeles és hideg napon, az Enescu utcai kenyérsor lassan elérte a Kultúrpalota sarkát. Sára, aki hűgát váltotta aznap a sorban, jól láthatta, nemhogy apadna, egyre nő a sor. Az elmúlt két napon nem hoztak kenyeret, az emberek éhesek voltak. A nagyanya hiába remélte, nem tudott szerezni az Ezredes házából sem, akihez hetente egyszer takarítani járt. Nem azért, mintha nem lett volna az Ezredes házában kenyér vagy bármilyen étel, egyszerűen nem jutott el a konyháig, az ajtót valaki bezárta, és hiába tudta, hogy a szakácsnő a tűzhely körül szorgoskodik, az elrekesztett ajtó világosan jelezte, nincs mit remélnie.

Az Ezredes a város ura, hallotta sokszor a nagyanyjától, bármit képes elintézni.

Ezt a kenyérsorban is tudták.

Igaz, hogy suttogva, hangjukat halkabbra fogva, de sokat beszéltek az emberek az Ezredesről, aki egyenesen a Főtítkárral állt összeköttetésben, parancsokat is csak tőle fogadott el. Sára egy ízben járt az Ezredes házában, de erről soha senkinek nem beszélt volna, és hagyta, hogy az emberek hadd fecsegiék teli egymás hallójáratait rémmeséikkel. Honnan tudhatták volna a szerencsétlenek, hogy amiket beszélnek, az meg sem közelíti az igazságot, hogy jócskán alábecsülik az Ezredes hatalmát. Néha az emberek oktondi beszéde alapján úgy érezte, nem is létezik az Ezredes. Legalábbis reménykedett, hogy nem létezik. Maga elé meredve, néha centimétereket előbbre araszolva, ha a sor is haladt, lépegetett, sápadtan, dideregve, és senki sem láthatott ilyenkor belé, senki még csak nem is sejtette, mennyire el szeretné most már örökre hagyni azt az átkozott házat, az Ezredes házat.

Mert valami kitaró, akaratos hatalom nem hagyta távozni lassan már három éve, hiába, hogy a teste soha többé, a gondolatai minduntalan ott jártak. Emlékeit nehéz lett volna kitörölni: nagyanyjának segített portalanítani az Ezredesnél. A nehéz bútorok között elvarázsolva és álmódóva járkált, mint egy sosem látott múzeumban, amikor süketítő szédülés vett erőt rajta, majdhogynem elvágódott, zúgott a feje, de mégsem hallott semmit a külvilág zajából, próbált találni valamit, amibe megkapaszkodhatna, végül egy szép, vörös bársonnyal huzatolt fotelbe rogyott le.

Aminek az érintése aznap már ezeféle örömmel töltötte el, keze portörítés közben újra és újra, százszor végigsiklott a finom anyagon, pillanatokig elidőzött a fotel mellett, beszívta az illatát, amelyhez foghatót soha életében nem érzett, a nyugatról származó bútorápoló meghatározhatatlan szaga vegyült a több száz éves mahagóni illatával, valami elképesztő nyugalommal, fennköltséggel, ami mégis felkavarta, úgy felkavarta, hogy mostanra elszedült, hogy többé nem volt képes parancsolni izmainak, és végül megadva magát, a világos tiltás ellenére leült a fotelbe.

Azt még a semmilyen színű bódulatban is jól érezte, hogy lába között valami forró, nedves anyag indul meg, és lassan szétfolyik két combján, átút kislányos pamutbugyiján, átítatja szoknyáját, és végül szétterül a bársonyhuzaton, ami mohón, szomjasan issza be, mint ami száz meg száz éve nem érintkezett folyadékkal, de tenni ellene semmit nem tudott.

Az Enescu utcai kenyérsorban állva, Sára, mint aki előtt hirtelen feltárul a jövő, de mindenképpen valamiféle kapu nyílik meg, az utca végében négy férfit pillantott meg, akik egy piros kanapét cipelnek. Kiszáratva egy fekete ruhába öltözött, rendőrszerű alak vette üldözőbe őket, de azok egyáltalán nem menekültek, hanem megálltak, amikor felszólították őket, és türelmesen végighallgatták az ideges, feldúlt hatósági közeget. A látomás csak egy pillanattig tartott, azután az utca újra a novemberi szürkéségbe fordult vissza, a kenyérgyár felől felsírt a sziréna, valamilyen műszaknak vége lett.

A mindenható Ezredes házában, azóta már tudja, első vérzése jött meg, amire senki nem készítette föl, és utóbb úgy tűnt, éppen ott kellett megcsenie, hiszen a vörös bársonyhuzat szinte nyomtalanul eltüntette szégyenét, szoknyáján csodálatosképp egyetlen árulkodó foltot nem fedezett fel, alsóneműjét pedig később titokban eldobta, úgyhogy a nagyanya sohasem szerzett tudomást az esetről, mint ahogy múltó rosszulását sem vette észre. A takarítás befejeztével úgy döntött, visszalopakodik még egyszer a fotelhez, hogy újra meggyőződhesen, nem hagyott semmilyen nyomot. Halkan kinyitotta a könyvtárszoba ajtaját, és akkor életében először meglátta az Ezredesét. Rögtön felismerte szürke uniformisáról, hiszen nagyanya tisztította az Ezredes ruháit. Az Ezredes a padlón térdelt, a vörös huzatú fotel előtt, arcát belefúrva a bútordarab puha ülőrészébe. Sára elborzadva vette észre az Ezredes hosszúka, szőrös fülét, ami sokkal inkább egy patkányra, mintsem emberre emlékeztette, és amikor az Ezredes kissé fölemelte a fejét, hogy hosszú, hegyes nyelvvel nyalogatni kezdje a huzatot, főliskoltott, és kimenekült a szobából.

Az Enescu utcai kenyérsorban egyszer azt mesélték, hogy néha egereket vagy patkányokat is belesütnek a kenyérbe, és történt már olyan, hogy valaki úgy szegte meg a kenyeret, hogy az első szelettel az élettelen rágcsáló fejét is levágta.

Az egerek kedvenc lakhelye a kenyérgyár, ezt Sára is tudta, egy kötelező iskolai gyárlátogatás alkalmával maga is meggyőződhetett róla. Egy rozoga csuklóbuszsal vitték őket az állomás mögötti kenyérgyárhoz, a padló résein beáramló kipufogófüsttől alig kaptak levegőt. Már csak egy éve volt hátra a líceumból, a nagyanya kijárta az Ezredesnél, hogy amint végez, fölveszik a kenyérgyárba, irodai munkára. Úgy érkezett meg tehát, mint aki leendő munkahelyét jött megtekinteni, de persze hallgatott róla, senkinek nem árulta el, hogy őt kész állás várja. Belenyugodott ebbe is, mint sok minden másba, nagyanya egyedül nevelte őt és hűgát, szülei meghaltak, nem is gondolhatott arra, hogy egyetemet végezzen, mihamarabb munkába kellett állnia. A gyárlátogatás előtt tulajdonképpen valami kis hálát is érzett az Ezredes iránt, hogy nem az egerektől hemzsegő raktárakba, a futószalaghoz vagy valami más förtelmes helyen szerzett neki állást, hanem a jóval rendezettebb, tisztább és melegebb irodába.

Volt, aki ölni tudott volna egy ilyen állásért.

A szüntelenül őrlő, iszonyú zajjal működő malom egyik szintjén haladt át éppen az osztály, amikor Sára egy kisebb kamrát vett észre, egy bejáratot legalábbis, ami egy kisebb termet, kamrát sejtetett, és mivel senki sem figyelt senkire, így hát rá sem, kilépett a sorból, és kinyitotta az ajtót. Valóban egy kisebb termet, de korántsem kamrát rejtett az ajtó, ahol egy finomabb szerkezet rostálta a lisztet. A földön egerek futkostak, de Sára valahogy mégsem félt tőlük, bátran belépett, mert a terem másik felében egy újabb ajtót fedezett fel. A vaslemezekből készült ajtó nehezen engedett, de végül csak legyőzte, és egy mindennél elhagyottabb, fehér, lisztes portól csillogó terembe lépett. A mennyezetről kampók és láncok lógtak alá, mint egy vágóhidon, de észrevehetően nagyon régen nem használták őket. Hirtelen mozgolódást vélt felfedezni tőle nem messze, friss levegő huzata csapta meg az arcát. Társai már messze jártak, és a

malom zúgása is távolinak tűnt. Egy újabb ajtót talált, ami egy erkélyre vezetett. Hirtelen elé tárult az egész város látképe, hiszen pár méter híján a toronyszerű épület tetején helyezkedett el a balkon, látta a közeli CFR-állomást, a Fötér köré tömörülő házakat, a Kultúrpalotát, szemben a Somit, Kolozsvár irányában pedig a sárga és fehér füstöt okádó kombinátot. A cukorgyárat nem látta, mert az a kenyérgyár ellenkező oldalán állt, de érezte a kéményeiből kiömlő édeskés szagot. Akkor újra mozgolódást hallott, és biztosan érezte, hogy a tetőről jön a zaj, és ahogy felnézett, újra a négy, piros kanapét cipelő férfit látta meg, amint kinlódva, köteleken vontatva igyekeznek a torony tetejére fölhúzni az ülőalkalmatosságot. Most jóval közelebb állt hozzájuk, mint az Enescu utcában, és láthatta a kanapé anyagát, a tömörszivacs anyagot. A látomása most sem tartott egy percnél tovább, a balkontra vezető ajtó becsapódott, és szeme sarkából láthatta, valaki eliramodik a kampókkal felszerelt szobából. Rohanni kezdett ő is, de az előtte menekülő, szürke ruhát viselő alak komoly előnyre tett szert, lehetetlennek tetszett utolérnie. Már azt sem tudta, merre járnak, szűk lépcsőházba keveredett, itt is fehéres, szürkés por borította a falakat, nyilvánvalóan az épületegyüttes elhagyatott, használaton kívül helyezett részében tartózkodtak.

Az Enescu utcai kenyérsorban állva gyakran eszébe jutott az Ezredes fotel előtt térdeplő alakja, rágcsálóra emlékeztető, egyszerre félelmetes és undorító feje, remegő orra, ahogy a bársonyhuzatot szaglássza. A Kultúrpalota sarkáról egy ízben újra látta a négy férfit a szivacsból készült kanapéval, a Megyeháza előtt álltak, de ugyanakkor egy szobrot is látott, a Romulust és Remust etető anyafarkas bronzszobrát, és látta, hogy az ideges, fekete ruhás rendőr egyre fenyegetőbben méregeti a kanapé körül álldogáló férfiakat. Az egyik férfi egy hatalmas tükröt tartott a kezében, és addig forgatta, míg nemcsak a kanapé, hanem a környező épületek egy részlete is megjelent benne a rendőrrel együtt, mintha egy újabb jövőablakot nyitott volna meg: a környezetéből összegyűjtött képek mozaikként tükröződtek a fényes felületen. Ugy érezte, ezek a piros kanapés látomásai az egyetlenek, amelyek kintásra készítik, amelyek megfelelő menedékek számára átélni a kenyérsor kilátástalanságát, ugyanakkor ígéretnek tetszett ez a piros ülőalkalmatosság arra nézve, hogy a jövő igenis létezik. Kenyérsorok nélkül, szabadon.

A kenyérgyárban egy rövid pillanatra Alice-nak képzelte magát, aki a mesebeli, rohangáló nyulat üldözi, csak sokkalta baljóslatúbbnak, fenyegetőbbnek hatott az ő rohanása, és azt szerette volna, ha mihamarabb véget vehetne ennek az ideitlen játéknak. Aztán egy folyosó véget is vetett az egésznek, a lépések előtte elhaltak, csak valami kinlódó, erőlködő hangot hallott, és éppen akkor érte el a folyosó végi ablakot, amikor egy hatalmas, macskánál is nagyobb, szürke bundás patkány átrpéselte magát a nyíláson. Az ablak egy szűk belső udvarra vezetett, ahonnan egy kitért ajtón keresztül jól láthatta az iroda meghitt, csendes zugait. A patkány besétált az asztalok közé, láthatóan otthonosan mozgott, bekukkintott a szemetesvödörbe, túrkált az iratok között, női lábszárakat szaglászott végig, majd végleg eltűnt a szeme elől.

Elhatározta, hogy mégiscsak tovább fog tanulni, biológus vagy kémikus lesz, laboratóriumi kutató. Esze ágában sem volt egy kenyérgyár irodájában megrohadni.

A forradalom után (az elején még így nevezték, forradalom) valóban megszűntek a kenyérsorok, az Ezredes felszívódott (bár egyesek szerint továbbra is részt vesz a városok irányításában), a városban a titkosszolgálatok egymásnak ugrasztottak magyarokat és románokat, Sára legnagyobb meglepetésére a látomásából ismert Romulus és Remus szobrot is felállították, és csak később tudta meg, hogy annak idején Mussolinittól kapta ajándékba a város, és hogy Horthy döntette le 1941-ben. Ezek szerint a fasiszták utálják egymást, következtette ki Sára, de mégis, milyen város az, ahol fasiszták ajándékát látjuk nap mint nap, tette még hozzá. Csak a piros kanapé letisztult, sokat ígérő, vonzó formáit nem találta sehol, hiába kutakodott, hiába várt. A kanapé nem jelent meg többé, és ahogy férjhez ment, gyerekei születtek, a látomások is végleg elmaradtak. Végzett laboránsként gyárak ellenőrző osztályain kapott munkát, legutoljára az új tulajdonossal működő, felújított, igényesen felszerelt kenyérgyárban. Sose gondolta volna, hogy végül mégis itt köt ki. Mint ahogy azt sem, hogy a kenyérgyárból, ami a nyolcvanas évek alatt paradox módon az éhezés szimbóluma lett, valaha ilyen korszerű üzemet csinálnak. Kicsit a remény is visszaköltözött Sárába a kenyérgyáras alkalmazása után, hogy a piros kanapé újra föl fog tűnni. Azonban arra sokat kellett várnia, majdnem tíz évig, és akkor sem látomás képében, hanem a valóság hús-vér kézzelfoghatóságában jelent meg a négy férfi a szivacsból készült ülőalkalmatossággal. Egy esős délelőtt érkeztek, egy BMW tetejéről csomagolták ki a védőfóliából a kanapét, egy ideig hurcolták az udvaron, fényképezték, olykor az egyik kölyökképű a magas szőke férfival, valami képzőművésszel leült beszélgetni, míg a másik kettő azon igyekezett, hogy lencsevégre kapja őket. Már-már értelmetlen bohóckodásnak tűnt Sára számára az egész, és kissé távol is került már az Enescu utcai látomásától, be kellett látnia, csalódott, mígnem aztán a négy férfi egyszer csak a balkonon át fölmászott a malom tetejére, és kötelek segítségével fölhurcolták magukkal a piros kanapét is. Az akkor olyan volt, mintha Sára látomása ismétlődött volna meg. Messziről nézte őket, de érezte, lélekben pár méternyire áll tőlük, mint akkor, iskoláskorában, gyárlátogatáskor. Sírhatnékja támadt, mert mindannak a szabadságnak az ígérete tolt most egyszerre föl benne, amit a piros szín látásakor érzett a szürke novemberi napokon, a nyolcvanas évek legvégén. És a piros kanapé semmi más nem volt most számára, mint a beteljesülés bizonyossága, a jel, hogy a mesterségesen felépített erőszaktevő szervezetek, rendszerek mindig, de mindig megbuknak. Hogy ami először látomás, az lassan valósággá válik. A rózsaszínbe hajló piros megengedhette neki ezt az elérzékenyülést, ezt a giccses választ, és az volt az igazság, a lelkének pontosan erre volt szüksége. Mert hiába tudta, hogy az Ezredes nem tűnt el, hogy valahol még mindig döntő szava van bizonyos játszmák alakulásában, ebbe most nem szólhat bele, mint ahogy az emberek közös akaratába sem végső soron, hogy az életüket megváltoztassák. Hiába ellenőrzik fekete ruhás rendőrök a kanapét cipelő férfiakat a Megyeháza előtt, a szabadság jelképével a hátukon oda mehetnek, ahová csak kedvük tartja.

Sára azt is jól tudta, hogy ha most fölmenne maga is a tetőre, akkor egy pillanatra leülhetne, felkínálnák számára a piros kanapét, és hogy talán kérmie sem kéne, mert egy pillanatig magára hagynák egykori látomásainak tárgyával, egész gyerekkorával. De erre, az az igazság, már nem volt szüksége, mert mindent pontosan értett, és hagyta, hadd dolgozzanak fura projektejükön a férfiak, különben is, úgy tudta, még a Bolyai utcában is meg kell állniuk, van ott egy jó kis kocsmá, az is világléteben a szabad művészek helyének számított, a Tutun, úgyhogy ő is visszatért szépen a munkájához.

Kategoria: vers, próza

Denumire autor: Szabó Róbert Csaba

Látó Szépirodalmi Folyóirat